

۱۵-۱- مهم‌ترین سیاست‌های پولی مصوب در سال ۱۳۹۷

با تشدید نااطمینانی‌ها در خصوص تداوم توافق‌نامه هسته‌ای در فصل پایانی سال ۱۳۹۶ و در نهایت، خروج یک‌جانبه آمریکا از برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) در اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ و تعمیق انتظارات منفی نسبت به کاهش صادرات نفت، افزایش هزینه‌های معاملاتی در حوزه تجارت خارجی و بازگشت تحریم‌ها و محدودیت‌ها در روابط کارگزاری بانکی، بازارهای ارز و طلا با تلاطم و نوسانات بالایی مواجه شدند. مجموع این تحولات با تشدید نااطمینانی‌ها و بی‌ثباتی اقتصادی کلان، افزایش سیالیت سپرده‌های بانکی، افزایش تقاضا برای دارایی‌ها و کالاهای بادوام، محدودیت‌های به‌وجود آمده در خصوص واردات کالاهای اولیه و واسطه‌ای و افزایش هزینه‌های تولید موجب افزایش نرخ تورم، تضعیف شرایط سرمایه‌گذاری و تولید و در نهایت، کاهش رشد اقتصادی در سال ۱۳۹۷ شد.

با توجه به تحولات یاد شده و اهمیت و پیچیدگی‌های شرایط به‌وجود آمده در اقتصاد کشور، بانک مرکزی مجموعه‌ای از اقدامات و تدابیر سیاستی و نظارتی را با هدف برقراری ثبات و آرامش نسبی در بازار ارز و تسهیل تجارت خارجی انجام داد که تقویت نسبی ثبات این بازار و متعاقباً سایر بازارها را در نیمه دوم سال ۱۳۹۷ به همراه داشت. در همین راستا، تلاش برای حفظ ثبات بازار ارز و صیانت از ذخایر ارزی کشور در کنار تامین

نیازهای ارزی واردات کالاهای اساسی و مواد اولیه و واسطه‌ای مورد نیاز بخش تولید از مهم‌ترین ترتیبات و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی در این سال بود. از دیگر اقدامات مهم در این زمینه می‌توان به تنظیم سیاست‌های وارداتی متناسب با جریان وجوه ارزی، اجرایی شدن بسته جدید ارزی، توسعه سامانه نظام یکپارچه معاملات ارزی (نیما)، اولویت‌بندی کالاها و تامین ارز کالاهای اساسی در جهت تخصیص هدفمند منابع محدود ارزی در شرایط تحریم، ابلاغ بخشنامه‌ها و مقررات لازم به منظور بازگشت ارز حاصل از صادرات غیر نفتی به کشور، شفافیت و توسعه معاملات ارزی و تقویت مبادلات خارجی کشور از طریق مذاکرات با شرکای مهم تجاری و کشورهای همسایه در خصوص نحوه مبادلات ارزی و تجاری و استفاده از ارزهای ملی در مبادلات تجاری اشاره کرد.

در کنار این موارد و در راستای ارتقای انضباط پولی، بانک مرکزی نسبت به کنترل جریان ریال و کاهش فعالیت‌های سفته‌بازانه و مخرب به عنوان مولفه موثر و جدی در تقاضای بازار ارز اقدام نمود. نظارت دقیق بر مبادلات بانکی و خدمات پرداخت الکترونیک، اعمال محدودیت و ساماندهی تراکنش‌های بانکی و نقل و انتقال وجوه ریالی از درگاه‌های مختلف پرداخت و انتقال وجه الکترونیکی و همچنین، اصلاح و تغییر فرآیندهای صدور و استفاده از چک‌های تضمین شده (بانکی) از سایر اقدامات انجام شده در این زمینه است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

اجرای عملیات بازار باز و اعطای اعتبار در قبال دریافت وثیقه را در دستور کار خود قرار داد. این امر از مسیر اخذ مجوز از شورای عالی هماهنگی اقتصادی جهت اجرای سیاست‌های پولی در جلسه مورخ ۱۳۹۷/۷/۱۰ این شورا آغاز شد.

در حوزه سیاست‌های اعتباری، جهت‌گیری بانک مرکزی بر اولویت‌بندی و بهبود تخصیص منابع بانکی، هدایت منابع به سمت فعالیت‌های تولیدی، تنوع‌بخشی به منابع تامین مالی اقتصاد و تقویت توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها استوار گردید. در این راستا، می‌توان به اعطای خطوط اعتباری به بانک‌ها و سپرده‌گذاری در بازار بین‌بانکی به منظور کاهش تنگنای اعتباری در بازار پول و تامین بخشی از نقدینگی مورد نیاز بانک‌ها در تخصیص تسهیلات به بخش‌های مولد و تولیدی، تامین مالی سرمایه در گردش واحدهای تولیدی عمدتاً با هدف بهره‌برداری از ظرفیت‌های خالی اقتصاد، حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط و تسهیل رونق اشتغال در قالب کارگروه‌های استانی، تامین مالی تسهیلات تکلیفی (مانند خرید تضمینی محصولات کشاورزی، حوادث غیر مترقبه و اشتغال‌زایی مددجویان و نهادهای حمایتی) و همچنین، تامین مالی خرد خانوارها (مانند تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و تسهیلات خرید کالاهای مصرفی بادوام) و کاهش نرخ سود تسهیلات عقود صندوق پس‌انداز مسکن یکم در چارچوب برنامه ملی بازآفرینی شهری برای استفاده سپرده‌گذاران خانه اولی اشاره کرد.

علاوه بر این، بانک مرکزی در حوزه نظارتی نیز اقدامات متعددی را در سال ۱۳۹۷ و با هدف اصلاح نظام بانکی انجام داد که از مهم‌ترین آنها می‌توان به اخذ مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی مبنی بر اعطای اختیارات به بانک مرکزی برای اجرای طرح اصلاح نظام بانکی با هدف تعیین تکلیف بانک‌های ناسالم و با اضافه‌برداشت بالا و به منظور تعادل بخشیدن به اختیارات و مسئولیت‌های بانک‌ها اشاره کرد. در کنار

از اقدامات انجام گرفته با هدف کاهش هزینه تجهیز پول در بانک‌ها و افزایش ماندگاری سپرده‌های بانکی در سال ۱۳۹۷ می‌توان به تعیین مقررات جدید در خصوص اوراق گواهی سپرده عام اشاره نمود. براساس پیشنهاد بانک مرکزی و تصویب شورای پول و اعتبار^(۱) در تاریخ ۱۳۹۷/۶/۲۶، نرخ سود علی‌الحساب اوراق گواهی سپرده عام و نرخ بازخرید آن به ترتیب در سطح ۱۸/۰ و ۱۰/۰ درصد تعیین شد که ویژگی بارز آن، افزایش جریمه شکست اوراق گواهی سپرده عام از ۲/۰ به ۸/۰ واحد درصد بود. همچنین، بانک مرکزی با هدف هدایت مردم به سمت سپرده‌های بلندمدت و افزایش ماندگاری سپرده‌های بانکی، کاهش هزینه تجهیز پول در شبکه بانکی، افزایش توان تسهیلات‌دهی بانک‌ها در جهت کمک به تامین مالی واحدهای تولیدی و نیز ثبات‌بخشی به اقتصاد کشور، نسبت به بازبینی معیار محاسبه سود سپرده‌های کوتاه‌مدت عادی از روزشمار به ماه‌شمار و احیای مصوبه پیشین شورای پول و اعتبار (ماده ۲۲ دستورالعمل اجرایی قبول سپرده، مصوب پانصد و چهاردهمین جلسه مورخ ۱۳۶۲/۱۰/۱۸ شورای پول و اعتبار) - که در عین حال هم‌خوانی بیشتری نیز با ماهیت سپرده‌های کوتاه‌مدت عادی دارد- اقدام نمود^(۲).

همچنین، با توجه به نقش مسلط بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی در رشد پایه پولی و نقدینگی طی سال‌های اخیر، سعی شد تا از طریق تقویت بازار بین‌بانکی و مذاکره جدی با بانک‌های بدهکار نسبت به مدیریت اضافه‌برداشت بانک‌ها و جلوگیری از افزایش آنها اقدام لازم به عمل آید. علاوه بر این، در راستای اجرای سیاست پولی و مدیریت بهتر نرخ سود و نقدینگی، کنترل تورم، ساماندهی اضافه‌برداشت بانک‌ها و تعیین چارچوب مشخص برای اعطای اعتبار به بانک‌ها و موسسات اعتباری، بانک مرکزی

۱- صورت‌جلسه یک‌هزار و دوپست و پنجاه و هشتمین جلسه شورای پول و اعتبار مورخ ۱۳۹۷/۶/۲۶

۲- بخشنامه شماره ۹۷/۳۴۴۳۳۶ مورخ ۱۳۹۷/۱۰/۱ بانک مرکزی

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

معادل ۲۷/۷ درصد (۲۸۵۸/۳ هزار میلیارد ریال افزایش) مهم‌ترین عامل افزایش دارایی‌ها بود. افزایش بدهی بخش غیر دولتی (با سود و درآمد سال‌های آتی) و دارایی‌های خارجی نیز به ترتیب با رشدی معادل ۲۰/۲ و ۲۵/۳ درصد (به ترتیب معادل ۲۲۰۷/۶ و ۱۸۴۹/۹ هزار میلیارد ریال افزایش) از دیگر عوامل مهم افزایش دارایی‌های سیستم بانکی بودند. در سمت بدهی‌های سیستم بانکی نیز نقدینگی و سایر بدهی‌ها (شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی به ترتیب با رشدی معادل ۲۳/۱ و ۲۳/۵ درصد) به ترتیب معادل ۳۵۲۹/۱ و ۲۵۰۰/۳ هزار میلیارد ریال افزایش) از مهم‌ترین عوامل افزایش بدهی‌های سیستم بانکی بودند.

این امر، سایر اقدامات اصلاحی نظیر شفاف‌سازی ترازنامه بانک‌ها، افزایش سرمایه بانک‌ها، پیگیری فروش اموال مازاد شبکه بانکی، پیگیری انحلال و تعیین تکلیف موسسات پولی و اعتباری غیر مجاز و تهیه طرح حل و فصل و تعیین تکلیف بانک‌ها و موسسات اعتباری ناسالم و طرح جامع ادغام بانک‌های وابسته به نیروهای مسلح شامل بانک‌های انصار، قوامین، حکمت ایرانیان، مهر اقتصاد و موسسه اعتباری کوثر در بانک سپه، دنبال شد.

۱۵-۲- عملکرد سیستم بانکی^(۱)

در سال ۱۳۹۷، دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی با رشدی معادل ۲۴/۶ درصد نسبت به سال قبل از آن به ۳۸۷۸۶/۰ هزار میلیارد ریال رسید. سایر دارایی‌ها با رشدی

جدول ۱۵-۱- اقلام عمده دارایی‌ها و بدهی‌های سیستم بانکی^(۱)

(هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	مانده در پایان سال				
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۵		
۲۴/۶	۲۲/۱	۳۸۷۸۶/۰	۳۱۱۳۰/۸	۲۵۴۹۶/۶	دارایی‌ها
۲۵/۳	۲۵/۷	۹۱۷۱/۴	۷۳۲۱/۵	۵۸۲۳/۵	دارایی‌های خارجی
۱۴/۳	۱۹/۹	۴۶۵۱/۳	۴۰۷۰/۱	۳۳۹۴/۱	بانک مرکزی
۳۳/۰	۲۹/۰	۱۶۸۶/۸	۱۲۶۸/۱	۹۸۲/۷	بانک‌های دولتی
۴۲/۹	۳۷/۱	۲۸۳۳/۳	۱۹۸۳/۳	۱۴۴۶/۷	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۲۸/۶	۱۷/۷	۳۳۲۵/۵	۲۵۸۶/۱	۲۱۹۷/۵	بدهی بخش دولتی
۲۰/۲	۱۹/۰	۱۳۱۲۶/۱	۱۰۹۱۸/۵	۹۱۷۷/۲	بدهی بخش غیر دولتی
۲۷/۷	۲۴/۲	۱۳۱۶۳/۰	۱۰۳۰۴/۷	۸۲۹۸/۴	سایر
۲۴/۶	۲۲/۱	۳۸۷۸۶/۰	۳۱۱۳۰/۸	۲۵۴۹۶/۶	بدهی‌ها
۲۳/۱	۲۲/۱	۱۸۸۲۸/۹	۱۵۲۹۹/۸	۱۲۵۳۳/۹	نقدینگی
۲۳/۴	۲۰/۸	۹۱۵/۹	۷۴۲/۴	۶۱۴/۴	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
۳۲/۵	۳۴/۹	۵۹۱۸/۸	۴۴۶۶/۵	۳۳۱۰/۹	بدهی‌های ارزی
۱۷/۰	۳۰/۰	۲۲۳۴/۸	۱۹۱۰/۳	۱۴۶۹/۵	بانک مرکزی
۳۸/۰	۳۶/۶	۱۳۱۲/۶	۹۵۱/۵	۶۹۶/۵	بانک‌های دولتی
۴۷/۸	۴۰/۲	۲۳۷۱/۴	۱۶۰۴/۷	۱۱۴۴/۹	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۲۳/۵	۱۷/۵	۱۳۱۲۲/۴	۱۰۶۲۲/۱	۹۰۳۷/۴	سایر ^(۲)

۱- شامل اقلام زیر خط نمی‌باشد.

۲- شامل سایر بدهی‌ها، حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی نیز می‌باشد.

۱- شامل بانک مرکزی، بانک‌های تجاری و تخصصی دولتی، بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.

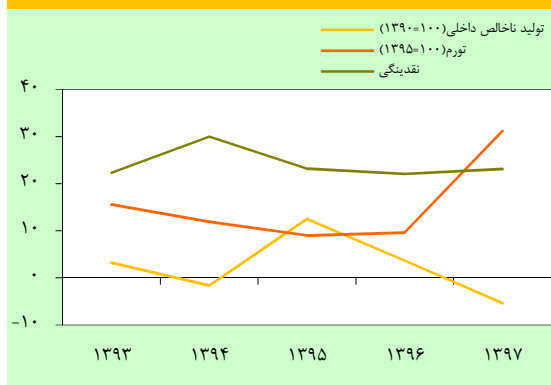
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این افزایش ناشی از رشد ۱۷۱/۸ درصدی بدهی دولت و کاهش ۱۲/۴ درصدی بدهی شرکت‌ها و موسسات دولتی به بانک مرکزی بود. افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، عمدتاً به دلیل انتقال بخشی از «بدهی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بانک مرکزی» به «بدهی دولت به بانک مرکزی» (موضوع بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۷) و همچنین، انتقال «بدهی برخی از شرکت‌های دولتی به بانک مرکزی» به «بدهی دولت به بانک مرکزی» (موضوع ماده ۶ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب سال ۱۳۹۴) بود. از کل بدهی دولت به بانک مرکزی، معادل ۳۹/۲ هزار میلیارد ریال (۵/۴ درصد) مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بود^(۱). همچنین، ۸/۹ هزار میلیارد ریال از کل بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۹۷ مربوط به یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ بود. در سال ۱۳۹۷، ۱۳۹۶/۷ درصد سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک مرکزی معادل ۴۱/۷ درصد (۱۹۶/۱ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۱۸۴/۸ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های دولت و افزایش ۱۱/۳ هزار میلیارد ریالی سپرده‌های شرکت‌ها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی بود.

در سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی ۱۵/۰ درصد (۳۰۹/۲ هزار میلیارد ریال) افزایش داشت که عامل اصلی آن، افزایش ۱۴/۱ درصدی (۲۸۵/۱ هزار میلیارد ریال) بدهی دولت به بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود که به ۲۳۱۰/۱ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسید. این امر عمدتاً ناشی از افزایش سرفصل مطالبات از دولت (مبالغ اصل و فرع تسهیلات تبصره‌ای اعطایی بانک‌ها که به تعهد دولت بوده و سررسید شده اما وصول نشده

۱- حساب ذخیره تعهدات ارزی در سال ۱۳۷۲، پس از یکسان‌سازی نرخ ارز ایجاد شد.

نمودار ۱۵-۱ روند برخی از متغیرهای عمده اقتصادی (درصد تغییر)

۱۵-۲-۱- سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۳۹۷، خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی با رشدی معادل ۱۳/۹ درصد نسبت به سال قبل از آن (۳۹۷/۶ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۳۲۵۲/۶ هزار میلیارد ریال رسید. این رشد فزاینده نتیجه افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی به میزان ۲۵۶/۷ هزار میلیارد ریال و خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به میزان ۱۴۰/۹ هزار میلیارد ریال بود. علت افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی افزایش ۵۸۱/۲ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی در مقابل افزایش ۳۲۴/۵ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود. افزایش خالص دارایی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نیز نتیجه افزایش ۱۲۶۸/۷ هزار میلیارد ریالی دارایی‌های خارجی و افزایش ۱۱۲۷/۸ هزار میلیارد ریالی بدهی‌های خارجی بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی بود.

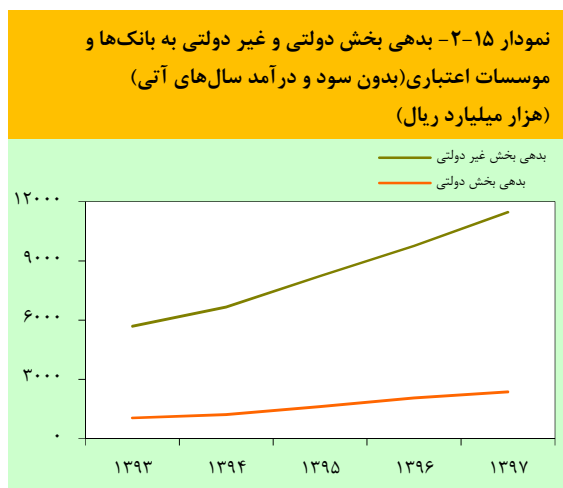
۱۵-۲-۲- سیستم بانکی و بخش دولتی

در سال ۱۳۹۷، خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی با ۵۶۵/۹ هزار میلیارد ریال افزایش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۲۴۰۹/۶ هزار میلیارد ریال رسید. طی سال مورد بررسی، بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی معادل ۸۱/۵ درصد (۴۳۰/۲

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

رشد ۱۸/۵ درصدی سال قبل از آن، ۱/۰ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی معادل ۸۲/۹ درصد از کل مانده تسهیلات اعطایی آنها به بخش‌های دولتی و غیر دولتی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۶ (۸۲/۶ درصد) ۰/۳ واحد درصد افزایش داشته است.

مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تجاری دولتی به بخش غیر دولتی (بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی) با ۲۱/۲ درصد رشد (۳۲۴/۹ هزار میلیارد ریال افزایش) نسبت به پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۸۵۷/۱ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسید. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های تخصصی به بخش غیر دولتی با ۱۴/۷ درصد رشد (۲۷۷/۳ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۲۱۶۵/۳ هزار میلیارد ریال و مانده تسهیلات اعطایی بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشد ۱۷/۴ درصدی (۱۱۰۳/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۷۴۴۴/۳ هزار میلیارد ریال رسید.

بر این اساس، سهم بانک‌های تجاری دولتی از مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها به بخش غیر دولتی از ۱۵/۷ درصد در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۶/۲ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ افزایش یافت؛ لیکن، سهم بانک‌های تخصصی و بانک‌های غیر دولتی و

است) بود که با ۳۴۰/۳ هزار میلیارد ریال افزایش از ۱۸۲۴/۲ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۶ به ۲۱۶۴/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسید. همچنین در پایان سال ۱۳۹۷، سپرده‌های بخش دولتی نزد بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۸/۳ درصد کاهش یافت و به ۲۴۹/۷ هزار میلیارد ریال رسید.

جدول ۱۵-۲- تغییر در خالص مانده بدهی بخش

(هزار میلیارد ریال) دولتی به سیستم بانکی

بخش دولتی	سال	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷
بخش دولتی	۲۶۰/۶	۵۶۵/۹
بانک مرکزی	-۱۴۴/۷	۲۳۴/۱
بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)	۲۰۵/۹	۱۷۰/۳
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۱۹۹/۴	۱۶۱/۵
دولت	۳۰۳/۲	۵۸۵/۱
بانک مرکزی (۱)	-۱۰۶/۳	۲۷۷/۴
بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی)	۲۰۰/۵	۱۴۴/۱
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۲۰۹/۰	۱۶۳/۶
شرکت‌ها و موسسات دولتی	-۴۲/۶	-۱۹/۲
بانک مرکزی	-۳۸/۴	-۴۳/۳
بانک‌های تجاری و تخصصی (دولتی) (۲)	۵/۴	۲۶/۲
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	-۹/۶	-۲/۱

- ۱- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ و بدهی دولت به بانک مرکزی بابت یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ می‌باشد.
- ۲- شامل بدهی بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز به دلیل یکسان‌سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲ می‌باشد.

۱۵-۳- شبکه بانکی^(۱) و بخش غیر دولتی^(۲)

در سال ۱۳۹۷، مانده تسهیلات اعطایی^(۳) شبکه بانکی به بخش غیر دولتی با ۱۷/۵ درصد افزایش (۱۷۰۵/۴ هزار میلیارد ریال) به ۱۱۴۶۶/۷ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به

- ۱- شامل بانک‌های دولتی و غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد.
- ۲- ارقام متن و جداول این قسمت بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی است؛ لذا با ارقام مندرج در جداول پیوست که شامل سود و درآمد سال‌های آتی است، متفاوت می‌باشد.
- ۳- شامل مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول نیز می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

مؤسسات اعتباری غیر بانکی از کل مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (۱) به ترتیب از ۱۹/۳ و ۶۵/۰ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱۸/۹ و ۶۴/۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ کاهش یافت.

جدول ۱۵-۳- وضعیت تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (۱) (هزار میلیارد ریال)

مانده در پایان سال	درصد تغییر		سهم (درصد)
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۷
۱۲۷۰/۳	۱۵۳۲/۲	۱۸۵۷/۱	۱۶/۲
۱۶۴۴/۳	۱۸۸۸/۰	۲۱۶۵/۳	۱۸/۹
۵۳۲۶/۱	۶۳۴۱/۱	۷۴۴۴/۳	۶۴/۹
۸۲۴۰/۷	۹۷۶۱/۳	۱۱۴۶۶/۷	۱۰۰/۰
			۱۳۹۶
			۱۵/۷
			۱۹/۳
			۱۷/۴
			۱۹/۱
			۱۷/۵
			۱۸/۵
			۱۰۰/۰
			۱۰۰/۰

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

بررسی تغییر در مانده تسهیلات اعطایی به تفکیک بخش‌های مختلف نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۷، بالاترین سهم (۵۷/۶ درصد) از افزایش در مانده خالص تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی، به فعالیت «صادرات، بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه» اختصاص داشت و به ترتیب فعالیت‌های «مسکن و ساختمان» (۲۰/۶ درصد)، «صنعت و معدن» (۱۳/۸ درصد) و «کشاورزی» (۸/۰ درصد) در مراتب بعدی اهمیت قرار داشتند.

جدول ۱۵-۴- سهم بخش‌های اقتصادی از تغییر در مانده خالص^(۱) تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی (درصد)

۱۳۹۶			۱۳۹۷		
بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی	بانک‌های دولتی	بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی	شبکه بانکی
۱۷/۱	۰/۰	۶/۴	۱/۳	۲۰/۲	۸/۰
۲۱/۸	۱۲/۰	۱۵/۷	۱۱/۵	۱۸/۱	۱۳/۸
۱۸/۹	۵۲/۵	۴۰/۰	۲۵/۸	۱۱/۱	۲۰/۶
۱/۹	۰/۲	۰/۸	-۰/۳	۰/۴	۰/۰
۴۰/۳	۳۵/۳	۳۷/۱	۶۱/۷	۵۰/۲	۵۷/۶
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- مانده خالص تسهیلات اعطایی پس از کسر مانده بدهی مشتریان و تسهیلات اعطایی در کلیه سرفصل‌های مربوط به مابه‌التفاوت نرخ ارز، سود سال‌های آینده، سود و کارمزد سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی (سهم بانک)، سود معوق و سود و کارمزد معوق، به دست آمده است. در ضمن، مانده تسهیلات اعطایی شامل عقود مشارکت حقوقی و سرمایه‌گذاری مستقیم نیز می‌باشد.

جدول ۱۵-۵- ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی به تفکیک عقود (درصد)

بانک‌های تجاری	بانک‌های غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی		بانک‌های تخصصی		شبکه بانکی
	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۳۲/۲	۴۰/۴	۵۷/۲	۵۴/۱	۲۹/۵	۲۹/۵
۳/۴	۳/۴	۰/۴	۰/۳	۱/۳	۱/۳
۲۲/۵	۱۴/۷	۱۷/۹	۱۴/۸	۳۱/۳	۳۱/۳
۷/۵	۷/۹	۲/۵	۲/۹	۶۱۰	۶۱۰
۰/۸	۰/۸	۰/۴	۱/۵	۰/۶	۰/۶
۱/۲	۱/۶	۰/۷	۰/۹	۰/۹	۰/۹
۲/۵	۲/۰	۱/۰	۰/۹	۳/۰	۳/۰
۱/۴	۱/۱	۰/۳	۰/۳	۰/۶	۰/۶
۱۰/۹	۱۱/۵	۴/۵	۵/۴	۴/۷	۴/۷
۷/۹	۷/۵	۵/۴	۸/۳	۱۰/۶	۱۰/۶
۹/۷	۹/۱	۹/۷	۱۰/۶	۱۱/۵	۱۱/۵
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- شامل آمار خرید دین، اموال معاملات و استصناع و همچنین، مطالبات سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول می‌باشد.

بررسی ترکیب مانده تسهیلات اعطایی شبکه بانکی به بخش غیر دولتی در قالب عقود اسلامی در سال ۱۳۹۷ نیز نشان می‌دهد که عقود مشارکت مدنی و فروش اقساطی به ترتیب با ۳۱/۳ و ۲۹/۵ درصد سهم از کل تسهیلات، بخش عمده‌ای از تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی را به خود اختصاص دادند. در سال ۱۳۹۷، سهم عقود فروش اقساطی، مراحه، قرض‌الحسنه، جعاله، سلف، اجاره به شرط تملیک و مشارکت حقوقی افزایش داشت و سهم عقود مشارکت مدنی، مضاربه و سرمایه‌گذاری مستقیم نسبت به سال ۱۳۹۶ کاهش پیدا کرد.

در سال ۱۳۹۷، نسبت مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول به کل تسهیلات ریالی اعطایی شبکه بانکی به بخش‌های دولتی و غیر دولتی ۱۰/۰ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه در پایان سال ۱۳۹۶ (۱۰/۳ درصد)، معادل ۰/۳ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. طی دوره مورد بررسی، این متغیر در بانک‌های تجاری دولتی و بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی به ترتیب معادل ۱/۱ و ۰/۴ واحد درصد کاهش و در بانک‌های تخصصی معادل ۰/۹ واحد درصد افزایش یافت.

کشور ابلاغ گردید^(۱). در این راستا و در قالب مصوبات کارگروه استانی و تسهیلات مستقیم شبکه بانکی، در مجموع از ابتدای اجرای طرح تا پایان سال ۱۳۹۷ مبلغ ۵۵۲/۲ هزار میلیارد ریال تسهیلات در اختیار ۷۵/۸ هزار بنگاه تولیدی کشور قرار گرفت. تسهیلات تکلیفی بانک‌ها و موسسات اعتباری در سال ۱۳۹۷ معادل ۴۴۱/۸ هزار میلیارد ریال بود که از این میزان، ۱۷۸/۳ هزار میلیارد ریال مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه (۴۰/۴ درصد) و بقیه (۲۶۳/۵ هزار میلیارد ریال) مربوط به سایر تسهیلات تکلیفی بود. از کل ۱۷۸/۳ هزار میلیارد ریال تسهیلات قرض‌الحسنه، معادل ۸۶/۴ درصد (۱۵۴/۱ هزار میلیارد ریال) صرفاً مربوط به تسهیلات قرض‌الحسنه ازدواج و بقیه (۲۴/۲ هزار میلیارد ریال) مربوط به اشتغال مددجویان، مشاغل خانگی و ستاد دیده بود. سایر تسهیلات تکلیفی نیز معادل ۲۶۳/۵ هزار میلیارد ریال بود که ۵۷/۲ هزار میلیارد ریال آن مربوط به خرید تضمینی و توافقی گندم و سایر محصولات استراتژیک کشاورزی و ۶/۷ هزار میلیارد ریال آن مربوط به تسهیلات طرح مسکن مهر بود^(۲).

جدول ۱۵-۷- عملکرد بانک‌ها در زمینه اعطای تسهیلات

(هزار میلیارد ریال) تکلیفی در سال ۱۳۹۷

مبلغ	
۱۷۸/۳	تسهیلات قرض‌الحسنه
۱۵۴/۱	ازدواج
۲۴/۲	سایر
۲۶۳/۵	سایر تسهیلات تکلیفی
۵۷/۲	خرید تضمینی محصولات استراتژیک کشاورزی
۳/۸	مسکن روستایی
۶/۷	مسکن مهر
۰/۱	بافت‌های فرسوده
۶/۵	مسکن ایثارگران
۱۸۹/۲	تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط
۴۴۱/۸	کل تسهیلات تکلیفی

جدول ۱۵-۶- نسبت مطالبات سررسیدگذشته، معوق و

مشکوک‌الوصول (غیر جاری) شبکه بانکی

به کل تسهیلات اعطایی (ریالی) (۱) (درصد)

تغییر	سال	
	۱۳۹۷	۱۳۹۶
بانک‌های تجاری	۷/۲	۶/۱
بانک‌های تخصصی	۱۰/۰	۱۰/۹
بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی	۱۱/۳	۱۰/۹
شبکه بانکی	۱۰/۳	۱۰/۰

۱- شامل مطالبات سررسیدگذشته، معوق و مشکوک‌الوصول بخش‌های دولتی و غیر دولتی می‌باشد.

با توجه به نقش واحدهای تولیدی کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال و در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۵ «دستورالعمل تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط» توسط بانک مرکزی تهیه و به شبکه بانکی

۱- بخشنامه شماره ۹۵/۲۷۵۷۷ مورخ ۱۳۹۵/۲/۱ موضوع ابلاغ «دستورالعمل

تامین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط»

۲- به موجب مصوبه مورخ ۱۳۹۴/۶/۳۱ شورای پول و اعتبار، سقف کلی تسهیلات مسکن مهر ۵۵۵/۴ هزار میلیارد ریال می‌باشد که عملکرد آن تا پایان سال ۱۳۹۷ مبلغ ۵۲۴ هزار میلیارد ریال بوده است و سهمیه جداگانه‌ای برای سال ۱۳۹۷ تعیین نشده است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

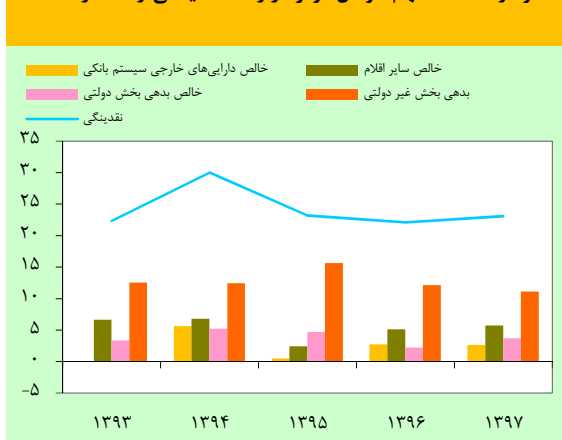
سود و درآمد سال‌های آتی) و خالص سایر اقلام به ترتیب با ۱۷/۵ و ۱۰۱/۹ درصد رشد و سهمی فزاینده معادل ۱۱/۱ و ۵/۷ واحد درصد، مهم‌ترین عوامل رشد نقدینگی بودند. خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی سهمی فزاینده معادل ۳/۷ واحد درصد در رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۷ داشت. خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی نیز با ۱۳/۹ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶، سهمی فزاینده معادل ۲/۶ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت.

جدول ۱۵-۹- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

سال		
۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۲/۶	۲/۷	خالص دارایی‌های خارجی سیستم بانکی
۲۰/۵	۱۹/۴	خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی
۳/۷	۲/۲	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی
۳/۸	۲/۵	دولت
-۰/۱	-۰/۳	شرکت‌های دولتی
		بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و
۱۱/۱	۱۲/۱	مؤسسات اعتباری غیر بانکی (۱)
۵/۷	۵/۱	خالص سایر اقلام
۲۳/۱	۲۲/۱	نقدینگی (درصد)

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

نمودار ۱۵-۴- سهم عوامل موثر در رشد نقدینگی (واحد درصد)

۱۵-۴-۱- پایه پولی

در سال ۱۳۹۷، خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با ۱۱/۹ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶ و سهمی

۱۵-۴- نقدینگی

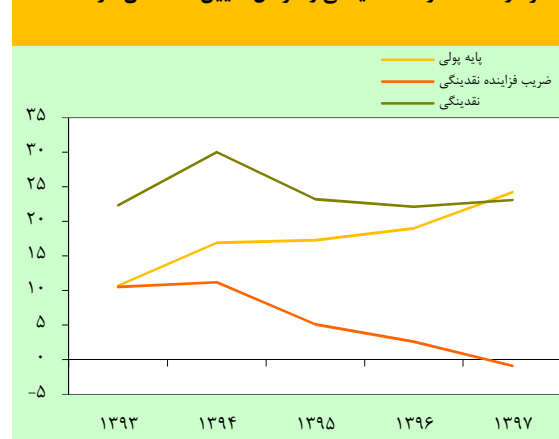
در سال ۱۳۹۷، نقدینگی با رشدی معادل ۲۳/۱ درصد نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۱۸۸۲۸/۹ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد نقدینگی در سال قبل از آن (۲۲/۱ درصد)، معادل ۱/۰ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

جدول ۱۵-۸- نقدینگی برحسب عوامل تعیین‌کننده آن

مانده در پایان سال		درصد تغییر		
۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۲۱۳۹/۸	۲۶۵۶/۹	۱۹/۰	۲۴/۲	پایه پولی (هزار میلیارد ریال)
۷/۱۵۰	۷/۰۸۷	۲/۶	-۰/۹	ضریب فزاینده نقدینگی
۱۵۲۹۹/۸	۱۸۸۲۸/۹	۲۲/۱	۲۳/۱	نقدینگی (هزار میلیارد ریال)

مهم‌ترین عامل رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۷، رشد ۲۴/۲ درصدی پایه پولی بود. در سال مورد بررسی، پایه پولی عمدتاً به دلیل افزایش خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی افزایش یافت. ضریب فزاینده نقدینگی نیز با ۰/۹ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۷/۰۸۷ رسید.

نمودار ۱۵-۳- رشد نقدینگی و عوامل تعیین‌کننده آن (درصد)

بررسی عوامل موثر بر رشد نقدینگی در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که خالص دارایی‌های داخلی سیستم بانکی با ۲۵/۲ درصد رشد، سهمی فزاینده معادل ۲۰/۵ واحد درصد در رشد نقدینگی داشت. در میان خالص دارایی‌های داخلی، بدهی بخش غیر دولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی (بدون

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

بانک مرکزی» (موضوع ماده ۶ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب سال ۱۳۹۴) بوده است.

مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۴/۷ درصد (۶۱/۴ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶ و سهمی فزاینده معادل ۲/۹ واحد درصد، دیگر عامل فزاینده رشد پایه پولی در سال ۱۳۹۷ بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۶ (سهم فزاینده ۱۸/۰ واحد درصدی در رشد ۱۹/۰ درصدی پایه پولی) به میزان ۱۵/۱ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

خالص سایر اقلام بانک مرکزی با ۲/۵ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶ و سهمی کاهنده معادل ۱/۶ واحد درصد، تنها عامل کاهنده رشد پایه پولی در سال ۱۳۹۷ بود.

۱۵-۴-۲- ضریب فزاینده نقدینگی

ضریب فزاینده نقدینگی با ۰/۹ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶، به ۷/۰۸۷ در پایان سال ۱۳۹۷ رسید. در پایان سال ۱۳۹۷، «نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها» و «نسبت سپرده قانونی به کل سپرده‌ها» به ترتیب معادل ۰/۳ و ۲/۶ درصد افزایش یافت که این امر موجب شد ضریب فزاینده نقدینگی از محل افزایش دو جزء مزبور به ترتیب معادل ۰/۰۰۶۲ و ۰/۱۲۸۱ واحد کاهش یابد. در مقابل، «نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها» با ۱۴/۶ درصد کاهش موجب افزایش ۰/۰۷۱۰ واحدی ضریب فزاینده نقدینگی گردید.

جدول ۱۵-۱۱- عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هر یک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۳۹۷	پایان سال	
	۱۳۹۷	۱۳۹۶
نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به کل سپرده‌ها	۰/۰۳۰	۰/۰۳۰
نسبت سپرده‌های قانونی به کل سپرده‌ها	۰/۱۰۷	۰/۱۰۴
نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده‌ها	۰/۰۰۹	۰/۰۱۰
ضریب فزاینده نقدینگی	۷/۱۵۰	۷/۰۸۷

فزاینده معادل ۱۲/۰ واحد درصد یکی از عوامل مهم فزاینده رشد پایه پولی بود که بخش عمده‌ای از این افزایش مربوط به افزایش نرخ ارز مورد استفاده در ریالی کردن دارایی‌ها و بدهی‌های خارجی بانک مرکزی بود.

(واحد درصد) جدول ۱۵-۱۰- سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی

سال	سال	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۱۳/۱	۱۲/۰
خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی	-۸/۰	۱۰/۹
مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها	۱۸/۰	۲/۹
خالص سایر اقلام	-۴/۱	-۱/۶
پایه پولی (درصد)	۱۹/۰	۲۴/۲

در سال مورد بررسی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۴۰۴/۳ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۶ و سهمی فزاینده معادل ۱۰/۹ واحد درصد، یکی دیگر از عوامل فزاینده رشد پایه پولی بود که در مقایسه با رقم مشابه سال ۱۳۹۶ (سهم کاهنده ۸/۰ واحد درصدی در رشد ۱۹/۰ درصدی پایه پولی) به میزان ۱۸/۹ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. این میزان افزایش در خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در سال ۱۳۹۷، نتیجه افزایش ۸۱/۵ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی (سهم از رشد ۲۰/۱ واحد درصدی در رشد پایه پولی) در مقابل افزایش ۴۱/۷ درصدی سپرده‌های بخش دولتی (سهم از رشد ۹/۲ واحد درصدی در رشد پایه پولی) بود. افزایش بدهی دولت به بانک مرکزی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶، عمدتاً به دلیل انتقال بخشی از «مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها و موسسات اعتباری» به «بدهی دولت به بانک مرکزی» (موضوع بند (و) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۹۷) و همچنین انتقال «بدهی برخی از شرکت‌های دولتی به بانک مرکزی» به «بدهی دولت به

۱۵-۵- ترکیب نقدینگی

مورد بررسی و افزایش فصلی میل نقدینه‌خواهی در ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۷ بود. در مقابل، سهم شبه‌پول از نقدینگی با ۲/۴ واحد درصد کاهش به ۸۴/۹ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ رسید.

ترکیب نقدینگی در سال ۱۳۹۷ نشان‌دهنده افزایش سهم پول از ۱۲/۷ درصد در پایان سال ۱۳۹۶ به ۱۵/۱ درصد در پایان سال ۱۳۹۷ می‌باشد. افزایش سهم پول در نقدینگی به دلیل بروز نااطمینانی در بازار ارز در سال

جدول ۱۵-۱۲- نقدینگی برحسب پول و شبه پول

(هزار میلیارد ریال)

سهم نسبت به نقدینگی (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال				
	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵		
پول	۱۵/۱	۱۲/۷	۴۶/۵	۱۹/۴	۲۸۵۲/۳	۱۹۴۶/۷	۱۶۳۰/۳
اسکناس و مسکوک در دست اشخاص	۲/۹	۲/۹	۲۳/۷	۱۲/۶	۵۴۷/۵	۴۴۲/۷	۳۹۳/۳
سپرده دیداری بخش غیر دولتی	۱۲/۲	۹/۸	۵۳/۲	۲۱/۶	۲۳۰۴/۸	۱۵۰۴/۰	۱۲۳۷/۰
شبه پول	۸۴/۹	۸۷/۳	۱۹/۶	۲۲/۵	۱۵۹۷۶/۶	۱۳۳۵۳/۱	۱۰۹۰۳/۶
سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز	۵/۵	۵/۲	۲۸/۰	۳۳/۰	۱۰۲۶/۵	۸۰۱/۹	۶۰۲/۹
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۷۷/۸	۸۰/۷	۱۸/۷	۲۱/۹	۱۴۶۴۶/۰	۱۲۳۳۹/۱	۱۰۱۲۳/۱
سپرده‌های متفرقه	۱/۶	۱/۴	۴۳/۴	۱۹/۴	۳۰۴/۱	۲۱۲/۱	۱۷۷/۶
نقدینگی	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۳/۱	۲۲/۱	۱۸۸۲۸/۹	۱۵۲۹۹/۸	۱۲۵۳۳/۹

جدول ۱۵-۱۳- ترکیب پول

(درصد)

۱۵-۵-۱- پول

پایان سال		
۱۳۹۷	۱۳۹۶	
۱۹/۲	۲۲/۷	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۸۰/۸	۷۷/۳	سپرده دیداری بخش غیر دولتی

۱۵-۵-۲- شبه پول

در سال مورد بررسی، شبه‌پول با رشدی معادل ۱۹/۶ درصد به ۱۵۹۷۶/۶ هزار میلیارد ریال رسید و سهم آن در نقدینگی از ۸۷/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۸۴/۹ درصد در سال ۱۳۹۷ کاهش یافت. در بین اجزای شبه‌پول، سهم سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت ویژه و سپرده‌های بلندمدت در مقایسه با سال ۱۳۹۶ کاهش و سهم سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و سپرده‌های کوتاه‌مدت افزایش یافت. همچنین، سهم سپرده‌های متفرقه در سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۹۶ با ۰/۳ واحد درصد افزایش به ۱/۹ درصد رسید.

در سال ۱۳۹۷، حجم پول با ۴۶/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل آن به ۲۸۵۲/۳ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد سال ۱۳۹۶ (۱۹/۴ درصد) به میزان ۲۷/۱ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش رشد سپرده‌های دیداری بخش غیر دولتی به میزان ۵۳/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ نسبت به پایان سال ۱۳۹۶، مهم‌ترین عامل افزایش رشد حجم پول در سال مزبور بود.

سهم سپرده‌های دیداری در پول از ۷۷/۳ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۸۰/۸ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافت. در مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۲۲/۷ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۱۹/۲ درصد در سال ۱۳۹۷ کاهش یافت.

(درصد)

جدول ۱۴-۱۵- ترکیب شبه پول

	پایان سال	
	۱۳۹۶	۱۳۹۷
سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز(۱)	۶/۰	۶/۴
سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار	۹۲/۴	۹۱/۷
کوتاه‌مدت عادی	۲۶/۴	۳۳/۶
کوتاه‌مدت ویژه	۳/۱	۳/۰
بلندمدت	۶۲/۹	۵۵/۱
سپرده‌های متفرقه(۲)	۱/۶	۱/۹

۱- شامل سپرده‌های صندوق پس‌انداز مسکن بانک مسکن نیز می‌باشد.
 ۲- شامل پیش‌پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده نقدی ضمانت‌نامه‌ها، وجوه اداره شده مصرف نشده، پیش‌دریافت بابت تسهیلات و وجوه صندوق بازنشستگی و پس‌انداز کارکنان بانک‌ها می‌باشد.

بررسی اجزای سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی، سهم سپرده‌های یک‌ساله از کل سپرده‌های بلندمدت با ۲/۸ واحد درصد تغییر از ۹۴/۷ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۹۷/۵ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافت. در مقابل، سهم سپرده‌های سه و پنج‌ساله به ترتیب با ۰/۱ و ۲/۷ واحد درصد کاهش از ۰/۱ و ۴/۸ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۰/۰ و ۲/۱ درصد در سال ۱۳۹۷ رسید. همچنین، سهم سپرده‌های دو و چهارساله نسبت به سال ۱۳۹۶ بدون تغییر ماند. (ممنوعیت افتتاح سپرده با سررسید بیشتر از یک سال توسط بانک‌ها در اردیبهشت ماه ۱۳۹۳ و استمرار این ممنوعیت در سال‌های بعد، مهم‌ترین دلیل افزایش سهم سپرده‌های یک‌ساله و کاهش سهم سپرده‌های بلندمدت بالاتر از یک سال می‌باشد).

(درصد) جدول ۱۵-۱۵- ترکیب سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت

	پایان سال		
	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
یک‌ساله	۸۵/۶	۹۴/۷	۹۷/۵
دو‌ساله	۰/۹	۰/۳	۰/۳
سه‌ساله	۰/۲	۰/۱	۰/۰
چهارساله	۰/۲	۰/۱	۰/۱
پنج‌ساله	۱۳/۱	۴/۸	۲/۱

۱۵-۶- منابع و مصارف بانک‌های تجاری دولتی

حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال قبل از آن ۲۵/۴ درصد رشد

(۷/۶۷۷ هزار میلیارد ریال افزایش) داشت. از این میزان افزایش، معادل ۵/۱۷۹ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۲/۵۸۸ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. طی این سال منابع مسدود بانک‌های تجاری دولتی معادل ۲/۱۰۱ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر در نتیجه افزایش سپرده قانونی به میزان ۷/۱۰۱ هزار میلیارد ریال و کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۵/۰ هزار میلیارد ریال بود. همچنین، حساب سرمایه و سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانک‌های تجاری دولتی به ترتیب معادل ۱/۱۶۳ و ۵/۳ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. با توجه به افزایش منابع بانک‌های تجاری دولتی، ۹/۳۲۴ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی^(۱) و ۸/۱۱۷ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی^(۲) به این بانک‌ها افزوده شد.

۱۵-۷- منابع و مصارف بانک‌های تخصصی

در سال ۱۳۹۷، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانک‌های تخصصی معادل ۵/۳۰۱ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۴/۷۹ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۱/۲۲۲ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. به دلیل افزایش سپرده‌های قانونی به میزان ۳/۲۳ هزار میلیارد ریال و همچنین، کاهش اسکناس و مسکوک در صندوق به میزان ۴/۰ هزار میلیارد ریال، منابع مسدود بانک‌های مزبور معادل ۹/۲۲ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده‌های بخش غیر دولتی در بانک‌های تخصصی معادل ۶/۲۷۸ هزار میلیارد ریال افزایش نشان داد که با در نظر گرفتن سایر منابع (بدهی به بانک مرکزی، بدهی‌های ارزی، بدهی به سایر بانک‌ها و سایر وجوه)، کل منابع آزاد اعتباری بانک‌های تخصصی معادل ۸/۳۴۲

۱- بدون سود و درآمد سال‌های آتی

۲- در متن و جداول مربوط به منابع و مصارف بانک‌ها، بدهی بخش دولتی شامل اوراق مشارکت دولتی نمی‌باشد، لذا با رقم بدهی بخش دولتی در جداول خلاصه داری‌ها و بدهی‌های بانک‌ها متفاوت است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

کلیه بانکها، بانکهای ملی ایران و صادرات ایران به ترتیب با سهمهایی معادل ۱۴/۴ و ۱۲/۲ درصد بیشترین سهم از تعداد واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

جدول ۱۵-۱۶- پراکندگی واحدهای بانکی^(۱)

سال		
۱۳۹۶	۱۳۹۷	
۲۲۹۶۲	۲۲۵۰۰	داخل کشور
۵۴۵۲	۵۳۰۸	بانکهای تجاری
۳۷۸۴	۳۷۰۶	بانکهای تخصصی
		بانکهای غیر دولتی و
۱۳۷۲۶	۱۳۴۸۶	مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۴۷	۴۸	خارج کشور
۱۴	۱۴	ملی ایران
۲۲	۲۲	صادرات ایران
۲	۲	تجارت
۴	۴	ملت
۳	۳	سپه
۲	۲	پارسیان
۰	۱	خاورمیانه
۲۳۰۰۹	۲۲۵۴۸	شبکه بانکی

۱- شامل نمایندگی نمیباشد.

بررسی میزان اشتغال به کار در شبکه بانکی نشان می‌دهد که تعداد کارکنان شبکه بانکی با ۳/۱ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۲۱۰۴۳۳ نفر در سال ۱۳۹۷ رسید. تعداد کارکنان بانکهای تجاری دولتی، بانکهای تخصصی دولتی و بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی به ترتیب معادل ۴/۳، ۰/۴ و ۳/۳ درصد کاهش یافت.

در سال مورد بررسی، متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۹/۳ نفر بود که نسبت به سال ۱۳۹۶، معادل ۱/۱ درصد کاهش یافته است. همچنین، نسبت جمعیت کل کشور به ازای هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۳۶۴۸ نفر رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۹۶ به تعداد ۱۱۷ نفر افزایش نشان می‌دهد.

طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی از نظر سطوح تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و در مقابل، سهم کارکنان مقاطع کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم رو به کاهش بوده است؛

هزار میلیارد ریال افزایش یافت. از این محل، بدهی بخش‌های غیر دولتی و دولتی به ترتیب معادل ۲۷۷/۳ و ۶۵/۵ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. بدهی بانکهای تخصصی به بانک مرکزی با ۱/۲ درصد (۵/۶ هزار میلیارد ریال) افزایش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۴۷۷/۷ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسید.

۱۵-۸- منابع و مصارف بانکهای غیر دولتی و

مؤسسات اعتباری غیر بانکی^(۱)

در سال ۱۳۹۷، حجم سپرده‌های بخش غیر دولتی نزد بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲۳/۰ درصد (۲۳۵۵/۱ هزار میلیارد ریال) افزایش یافت. از این میزان افزایش، معادل ۵۴۱/۹ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های دیداری و ۱۸۱۳/۲ هزار میلیارد ریال مربوط به سپرده‌های غیر دیداری بود. در سال مزبور، منابع مسدود بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲۷۷/۱ هزار میلیارد ریال افزایش یافت که این امر نتیجه افزایش ۲۷۹/۶ هزار میلیارد ریالی سپرده قانونی و کاهش ۲/۵ هزار میلیارد ریالی اسکناس و مسکوک در صندوق بانکهای مزبور بود. همچنین در سال ۱۳۹۷، حساب سرمایه بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی معادل ۲۲/۴ هزار میلیارد ریال افزایش یافت. سپرده‌ها و وجوه بخش دولتی نزد بانکهای مذکور نیز در این سال معادل ۶/۵ هزار میلیارد ریال کاهش یافت. از محل منابع مذکور، معادل ۱۱۰۵/۸ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش غیر دولتی و ۱۸۱/۱ هزار میلیارد ریال به بدهی بخش دولتی افزوده شد.

۱۵-۹- واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۳۹۷، تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه و باجه در داخل و خارج از کشور با ۲/۰ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۹۶ به ۲۲۵۴۸ واحد رسید که از این تعداد، ۲۲۵۰۰ واحد در داخل و بقیه در خارج از کشور قرار داشتند. در بین

۱ - شامل بانکهای موضوع اصل ۴۴ نیز می‌باشد.

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

۱۳۹۷ رسید. در مقابل، مجموع سهم دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی، دیپلم و زیر دیپلم با همان میزان کاهش از ۳۶/۰ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۳۰/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ رسید.

به‌طوری‌که سهم دارندگان مدارج تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری از کل کارکنان با ۵/۶ واحد درصد افزایش از ۶۴/۰ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۶۹/۶ درصد در سال

جدول ۱۵-۱۷- طبقه‌بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر- درصد)

۱۳۹۷		۱۳۹۶		۱۳۹۵		
تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	
۱۰۰/۰	۴۹۷۰۸	۱۰۰/۰	۵۱۹۱۹	۱۰۰/۰	۵۳۶۶۴	بانک‌های تجاری دولتی
۶۱/۴	۳۰۵۰۰	۵۵/۵	۲۸۱۱۴	۵۱/۳	۲۷۵۲۹	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۳۷/۲	۱۸۵۱۰	۴۲/۷	۲۲۱۸۶	۴۶/۶	۲۵۰۲۲	کاردانی و دیپلم
۱/۴	۶۹۸	۱/۸	۹۱۹	۲/۱	۱۱۱۳	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۳۴۱۴۷	۱۰۰/۰	۳۴۲۸۴	۱۰۰/۰	۳۵۳۲۶	بانک‌های تخصصی دولتی
۷۶/۲	۲۶۰۳۶	۷۱/۲	۲۴۴۰۳	۶۸/۳	۲۴۱۴۲	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۳/۲	۷۹۱۱	۲۷/۹	۹۵۷۰	۳۰/۶	۱۰۸۰۲	کاردانی و دیپلم
۰/۶	۲۰۰	۰/۹	۳۱۱	۱/۱	۳۸۲	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۱۲۶۵۷۸	۱۰۰/۰	۱۳۰۹۲۴	۱۰۰/۰	۱۳۳۶۱۶	بانک‌های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۷۱/۱	۸۹۹۳۶	۶۵/۵	۸۵۷۴۳	۶۱/۱	۸۱۶۱۷	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۷/۰	۳۴۲۳۰	۳۲/۲	۴۲۱۸۴	۳۶/۳	۴۸۴۷۱	کاردانی و دیپلم
۱/۹	۲۴۱۲	۲/۳	۲۹۹۷	۲/۶	۳۵۲۸	زیر دیپلم
۱۰۰/۰	۲۱۰۴۳۳	۱۰۰/۰	۲۱۷۱۲۷	۱۰۰/۰	۲۲۲۶۰۶	کل بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر بانکی
۶۹/۶	۱۴۶۴۷۲	۶۴/۰	۱۳۸۹۶۰	۵۹/۹	۱۳۳۲۸۸	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۲۸/۸	۶۰۶۵۱	۳۴/۱	۷۳۹۴۰	۳۷/۹	۸۴۲۹۵	کاردانی و دیپلم
۱/۶	۳۳۱۰	۱/۹	۴۲۲۷	۲/۲	۵۰۲۳	زیر دیپلم

۱۰-۱۵- تحولات سیستم بانکی

- ضوابط حداقل و حداکثر مبلغ و مدت بازپرداخت
قرض‌الحسنه اعطایی شبکه بانکی کشور؛

- دستورالعمل نحوه پذیرش اوراق اسناد مالی اسلامی به
عنوان ضمانت اعطای تسهیلات به پیمانکاران مجری طرح‌های
عمرانی؛

- ترجمه سند ویژگی‌های اصلی نظام‌های حل و فصل موثر
موسسات اعتباری؛

- ترجمه سند بال ۲ و بال ۳؛

- ترجمه دستورالعمل‌های مدیریت ریسک اعتباری در
بانک‌ها و موسسات مالی توسعه‌ای (مجموعه رهنمودهای بانک
مرکزی مالزی).

اهم اقدامات انجام شده در سال ۱۳۹۷ به شرح
زیر می‌باشد:

بخش اول- اقدامات مرتبط با تدوین مقررات، آیین‌نامه،

دستورالعمل، بخشنامه و اصلاحیه‌ها

- دستورالعمل تغییر معیار پرداخت سود سپرده‌های
سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت عادی از روزشمار به ماه‌شمار؛

- ضوابط جدید صدور و استفاده از چک‌های تضمین شده؛

- اصلاحیه دستورالعمل حساب جاری (ریالی)؛

- دستورالعمل نحوه تاسیس، فعالیت، نظارت و تعطیلی

شعبه و دفتر نمایندگی بانک خارجی در ایران؛

- دستورالعمل شناسایی درآمد موسسات اعتباری؛

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۷

مشتریان بانکها و اختصاص بیش از ۷۷ میلیون شناسه شهاب به مشتریان شبکه بانکی؛

- مشارکت فعال در تدوین و اصلاح لوایح قانون مبارزه با پولشویی و قانون مبارزه با تامین مالی تروریسم و الحاق ایران به کنوانسیون مبارزه با تامین مالی تروریسم و کنوانسیون پالمو در کمیته تخصصی بازنگری قانون مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در قوه قضاییه، کمیسیون لوایح دفتر هیات دولت و کمیسیونهای تخصصی مجلس و همچنین مجمع تشخیص مصلحت نظام.

بخش سوم - اقدامات مرتبط با مجوزهای بانکی^(۱)

بانک مرکزی به استناد قانون پولی و بانکی کشور، قانون تنظیم بازار غیر متشکل پولی و قوانین توسعه‌ای کشور، در راستای ایفای نقش خود، تقاضاها و مجوزهای تاسیس، فعالیت و تغییرات ثبتی نهادهای بازار پول را بررسی می‌نماید:

- صدور مجوز تاسیس یا فعالیت ۱۶ تعاونی اعتبار، ۱۸ صندوق قرض‌الحسنه، ۱۷۷ صرافی، ۶ لیزینگ و تمدید مجوز ۱۹۹ مورد از نهادهای یاد شده که دارای مجوز موقت فعالیت بوده اند؛

- ابطال مجوز تاسیس یا فعالیت ۲ صندوق قرض‌الحسنه، ۳ لیزینگ و ۱۳ واحد صرافی؛

- صدور مجوز فعالیت دائم بانک قرض‌الحسنه مهر ایران (سهامی عام)؛

- بررسی و تایید تغییرات نهادهای پولی شامل صورت‌جلسات هیات‌مدیره و مجامع عمومی (بالغ بر ۷۵۰ مورد) پس از انجام استعلام‌های ذی‌ربط و در صورت احراز کامل

۱- میان زمان اخذ مجوز بانکها و موسسات اعتباری از بانک مرکزی با زمان ارسال خلاصه دفترکل استاندارد آنها جهت درج در آمارهای پولی و مالی کشور فاصله وجود دارد.

بخش دوم - اقدامات مرتبط با مبارزه با پولشویی

- انجام بازرسی جامع با رویکرد ریسک‌محور از بانکها در خصوص نحوه اجرای مقررات مبارزه با پولشویی در محورهای شناسایی مشتری، گزارش‌دهی، مستندسازی و نقل و انتقالات الکترونیکی؛

- بازرسی موردی بانکها از نظر رعایت قوانین و مقررات مبارزه با پولشویی و نظارت بر اجرای فازهای مربوط به عملیاتی شدن نرم افزار AML و اصلاح فرآیندها؛

- بررسی سه (۳) فقره منشا تامین سرمایه اولیه و نیز افزایش سرمایه موسسات اعتباری، مطابق مصوبه شورای عالی امنیت ملی؛

- بررسی هفت (۷) فقره منشا تامین سرمایه اولیه و نیز افزایش سرمایه شرکت‌های بیمه، براساس مصوبه شورای عالی مبارزه با پولشویی؛

- ردیابی منشا و مقصد وجوه بیش از ۳۰ فقره پرونده ارجاعی از مراجع ذی‌صلاح در بانکهای کشور؛

- برگزاری بیش از ۱۵ دوره آموزشی مقدماتی و پیشرفته در زمینه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم با همکاری اداره آموزش و مطالعات نیروی انسانی، موسسه عالی آموزش بانکداری ایران و پژوهشکده پولی و بانکی، از جمله برگزاری ۵ دوره تربیت مدرس مبارزه با پولشویی، برگزاری ۵ دوره تجزیه و تحلیل گزارشات معاملات مشکوک، برگزاری دو دوره پیشرفته مبارزه با پولشویی و برگزاری دوره‌های شناسایی مشتریان خارجی؛

- ارائه گزارش اقدامات انجام شده توسط نظام بانکی کشور در زمینه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم به مراجع بین‌المللی؛

- ایجاد و راه‌اندازی سامانه نهاب (سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیکی بانکی) و پیشبرد پروژه مذکور به منظور حصول اطمینان از رعایت مقررات مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم در شبکه بانکی کشور بر مبنای شناسایی کامل هویت

فصل ۱۵ بانکداری و سیاست‌های پولی و اعتباری

- موافقت با تاسیس شعبه توسط بانک پاسارگاد در کشور هندوستان؛

- موافقت با تاسیس شعبه توسط بانک خاورمیانه در کشور آلمان.

آمار صدور مجوز تاسیس، فعالیت، تمدید مجوز فعالیت و نیز تعلیق و ابطال مجوزهای صادره به شرح جدول زیر می‌باشد:

شرایط، ارسال به مراجع ثبتی در اجرای بند (الف) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی توسعه کشور؛

- بررسی صلاحیت حرفه‌ای ۱۴۱ نفر که به عنوان مدیر عامل و اعضای هیات‌مدیره بانک‌ها و موسسات اعتباری معرفی شده بودند، در کمیته‌های مرتبط و تایید صلاحیت ۹۲ نفر از ایشان در اجرای بند (ت) ماده ۲۱ قانون احکام دائمی توسعه کشور و جزء ۴ از بند (الف) ماده ۱۴ قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه؛

جدول ۱۵-۱۸- تعداد مجوزهای صادره، تمدید و ابطال شده برای نهادهای فعال در بازار غیر متشکل پولی در سال ۱۳۹۷(۱)

ابطال/تعلیق مجوز	جمع	تمدید مجوز	مجوز اولیه		
			مجوز فعالیت	مجوز تاسیس	
۰	۴۱	۲۵	۱۱	۵	تعاونی اعتبار
۲	۳۴	۱۶	۱۶	۲	صندوق قرض‌الحسنه
۳	۱۳	۷	۵	۱	واسپاری(لبزینگ)
۱۳	۳۲۸	۱۵۱	۱۰۱	۷۶	صرافی
۱۸	۴۱۶	۱۹۹	۱۳۳	۸۴	جمع

۱- با صدور مجوز تاسیس، امکان ثبت و ایجاد نهادهای مذکور و با صدور مجوز فعالیت، امکان فعالیت آنها میسر می‌شود.